

TA'LIMNING HAYOT BILAN BOG'LIQLIGI TAMOYILI ASOSIDA KIMYO O'QUV PREDMETIGA QIZIQISHNI SHAKLLANTIRISH

Xolmirzayev O'smonali Isomiddin o'g'li

Andijon davlat universiteti Kimyo kafedrası dotsenti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sog'inaliyeva Tursinoy Rahmonali qizi

Andijon davlat universiteti Kimyo mutaxassisligi 2-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17462729>

Annotatsiya. Bugungi kunda o'quvchilarda fanlarni o'zlashtirish jarayonida faqat nazariy bilimlarni berish yetarli emas, balki ularni real hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish ham zarur. Shu bois ta'limda "hayot bilan bog'liqlik" tamoyili muhim metodik asoslardan biri hisoblanadi. Ayniqsa kimyo fani inson hayotining turli jabhalariga chuqur singib ketgani bois bu tamoyilni qo'llash imkoniyati kengdir. O'quvchilarda kundalik hayotda uchraydigan jarayonlarning ilmiy asosini tushuntirish orqali fanlarga qiziqish uyg'otish, ularni ilmiy-amaliy faoliyatga tayyorlash mumkin.

Kalit so'zlar: kimyo ta'limi, hayot bilan bog'liqlik tamoyili, qiziqish, amaliyot, tajriba, dunyoqarash.

Ta'limning hayot bilan bog'liqligi tamoyili o'quv jarayonida nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirishni, o'quvchi uchun ularni shaxsiy hayoti va kelajagi bilan bog'lashni taqozo etadi. Kimyo fanini o'qitishda bu tamoyil real misollar, kundalik hayotiy vaziyatlar orqali amalga oshiriladi. Bu tamoyilni amalga oshirish o'quvchi hayotiga yaqin bo'lgan misollar orqali bilim berish, nazariy tushunchalarning kundalik hayotdagi qo'llanishini ko'rsatish, amaliy mashg'ulot va tajribalar orqali bilimlarni mustahkamlashni o'z ichiga oladi. Kimyoga qiziqishni shakllantirishda hayotiy misollarning o'rni beqiyosdir. Kimyo fanining o'ziga xosligi shundaki, u nafaqat tabiiy hodisalarni tushuntiradi, balki odamlarning turmush tarzida, sog'lig'ida va ishlab chiqarishda bevosita qo'llaniladi. Buni turli xil misollar yordamida tushuntirish mumkin:

Maishiy misollar: metallarning zanglashi, oziq-ovqat mahsulotlarining buzilishi, sabzavot va mevalarning qorayishi.

Tibbiy misollar: dorilarning kimyoviy tarkibi, dezinfektsiya vositalarining ta'siri, vitaminlarning ahamiyati.

Ekologik misollar: atmosfera havosining ifloslanishi va uni tozalash usullari, plastik chiqindilar muammosi.

Mahalliy tajriba: non yopish, sut mahsulotlarini saqlash, xalq hunarmandchiligidagi bo'yoqchilik jarayonlari.

Shu kabi yaqin va tanish misollar o'quvchilarda kimyoga bo'lgan qiziqishni orttiradi, bilimlarni eslab qolishni osonlashtiradi. O'quvchilarda kundalik hayotda uchraydigan kimyoviy jarayonlarni anglash va ulardan ongli foydalanish ko'nikmasi shakllanadi. Fanga qiziqish ortadi, o'quvchi kimyoni faqat darslik fan emas, balki hayotiy zarurat sifatida qabul qiladi. O'quvchilar ekologik madaniyat, sog'lom turmush tarzini shakllantirishda kimyoviy bilimlardan foydalana oladi. Qiziqishni shakllantirish turli usullari mavjud:

Hayotiy misollar orqali tushuntirish – masalan, nega temir zanglaydi yoki sabzavotlar qorayadi?

Amaliy tajribalar – oddiy tajribalar orqali nazariy bilimni ko'rsatish (suvni filtrdan o'tkazish, kislotaning ohak bilan reaksiyasi).

Mahalliy hayotga bog'lash – non yopishda yuz beradigan kimyoviy jarayonlar, sutni qatiq qilish yoki osh pishirish jarayonidagi o'zgarishlarni tushuntirish.

Ekologik va sog'liq bilan bog'lash – chiqindilarni qayta ishlash, suvni tozalash, havoning ifloslanishi masalalarini kimyo nuqtayi nazaridan yoritish.

Bu qiziqishlar natijasida o'quvchilar nazariy bilimlarni hayotda qo'llashni o'rganadilar, kimyoni faqat "darslikdagi fan" emas, balki "hayotiy zarurat" sifatida ko'radi, ekologik madaniyat, sog'lom turmush tarzi va texnologik tafakkuri rivojlanadi.

Xulosa qilib aytganda, ta'limning hayot bilan bog'liqligi tamoyili kimyo darslarini o'quvchilar uchun qiziqarli va tushunarli qiladi. Bu tamoyil yordamida o'quvchilar nazariyani amaliyotda ko'rib, bilimlarini mustahkamlash bilan birga, kundalik hayotga tatbiq etishni ham o'rganadilar. Demak, kimyo fani hayot bilan uzviy bog'langan holda o'qitilsa, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi ham yuqori bo'ladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov U., Tojiboyev R. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2021.
2. Yakman, G. STEAM Education Framework. – USA, 2010.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o'rta ta'lim to'g'risida"gi qarorlari. – Toshkent, 2020.
4. Ziyayev O. Umumiy kimyo metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. UNESCO. Science Education for Sustainable Development. – Paris, 2018.
6. B.M.Dumanov, U.I.Kholmirezayev, T. Soginalieva AMERICAN Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education, Volume 3, Issue 6, 2025 ISSN (E): 2993-2769
7. National Research Council (2011). "Successful K-12 STEM Education". The National Academies Press.